

משורר הקוממיות

„שירי נוכחים“ כחוס שני ומעשיות רבה בר ג. הוא ושיר עשרה אחים — אלו הן ויריאציות ישנות על נושאים שונים שהופיעו לפני הרבה שנים — ששוב הדמיון והמציאות משמשים בהן בערבוביה.

ב תזרים אנו אל מהותו הסמלית ואז תכונותיו השיריות שהן כה אפייניות לו וכה מאלפות. שוב אותה קלות דעה אותה נימת הומור נסתרת — של אדם הרואה את העולם מזווית ראייתו של ימי גלומים ואהבה. של אוצרות משלים ושל יסודות הפולקלור העממי והאגדה.

פגישתו של אלתרמן עם הפולקלור פתחו לו אפיקים חדשים. „שיר עשרה אחים“ זוהי מהדורה עברית של מוטיב עממי שהשירה האידישאית נתברכה בו. זהו שירת חולין של חכם היודע את נתבות החיים את אור הבינות שר בספרים ואת דרך השיר על תוכו ור מהותו. כי מהו דרך השיר? עמ' 262

פי לא עבד השיר ואשקיו אם פקק צוויים ופצות פמו רסן ומתג

אבל פה תריתו? היא פרות הנקב הנקצע להקי הצטברות נמתה

כך שרים עשרה אחים וכל אחד ר שירה והומר קולח וכל אחד אומר את לקחו ולשונם שנונה ובינה חכמה ומשל שוררים כזר אחד והרעיונות שופעים. ישנם משוררים ששירם זורם ממעין אחד ומהותם אחת אם זה יגון או ששון זריחה או שקיעה, אך קיים פלג שירה שהוא כקרגי שמש משחברים והם ססי גוניים, כה שופעים חיות ואון בלי כל מעצור עד שקשה לרדת לעומק מחשבתם ולתנות על קנקנם.

ג. אלתרמן שיך לפלג השני אשר מדהים בשלל גווניו באוצר בטויו עד כי קשה לאחותם ולבנות את חמנות עולמו השירית של המשורר. צא ומוג את המעשיות החדשות של רבה בר ג. חנא של הראי העקום הדמיוני — עם הדו־שיה של מיכל ר מיכאל שהוא הוא ריאלי ושירי כאחד. יש אצלו עושר ששמור לבעליו אך בעי ליו מבזבז אותה. אין כאן הרציפות אשר יוצרת את השלימות כי המשורר גולש מתמונה אל תמונה ושופך אור על סביב בותיו.

השירים „על רעות רוח“ כחוט ה שני וזמה „משירי נוכחים“ נמנים על יצירתו הקודמת של אלתרמן, ונדמה שמבחינה לירית ערכם גדול יותר מ אשר שיריו הכבדים הרציניים האחרונים.

השירים על רעות רוח הם ראשית צאתו אל האקסואליה, אך הם נושמים עוד אור פסגות שירים כמו „אמרה חרב הנצורים“ והנה תמו יום הקרב ו ערבוב „וארץ הנגב“ הם פנינים מלוט שים בעלי איכות גבוהה. אך לשיא שירי גותי הוא מגיע בשיחח הווממים והמופשטים: בנאום — הרחוב החלום — הפקודה והאשה. כאן חוזר אלתרמן למיניו תבונתו ולרכוז הגותי של מו שגים וגופים של חכמה ועדנה. „שירי נוכחים“ אין נוסחתם חדישה אבל אמיר תורה ועמקם שרירה וקיימת. לכולם הוא מדובב את שפתם, וכל חפץ או גוף אומר אמרו:

עמ' 283

אמרה האשה: אל־הי

שמתני מאז קדמת צת

להיות נופלה לנגלי הטי

ולקיות ניצבה לקראשות המט

שיר כה לאקוני כה עמוק וכה ציורי. יהו אחד מסממניו הנדירים של אלתרמן נתברך בהם של אסתטיקן והוגה כאחד. וזהו מכלול שירתו של דקות הניב ו צלילות המחשבה.

שלושה כוכבים דרכו בשמי השירה העברית החדשה שלאחר ה. ג. ביאליק והם א. צ. גרינברג, א. שלונסקי וב. אל תרמן, ובעוד שא. צ. ג. יחד את שירו וקיינתו על תפארת מלכות ישראל ועל הכלייה והנקודה היהודית והישראלית היוו את המוקד בשירתו, — יצא אבר הים שלונסקי לשבור כלים בעברו את כל מדורי החיים מן האהל דרך הצריף אל הבית חיפש אחרי האדם והנקודה האנושית היא נקודת הכובד בשירתו, ואילו נתן אלתרמן אשר השירה היתה עבורו קנין אוסקר ווילדי של אמנות לש סאמנות פרץ עם שירי „עיר היונה“ את מעגלו ותחום ההווי, המרד והמדוי גה על מאבקה וכיבושיה, סבון גלויות על פזוריו ומתנותיו יוצרים לג. אלתר מן את הרובד האידיאלי של רושם ה תקופה — משורר הקוממיות.

כי גשר חוצץ בין הכותב והנכתב ו גיבורו בדוי, וזהו הלול המאורע. שירי „עיר היונה“ זוהי אמח חיים של הזוי חדש שקם נגד עיניו של ה משורר והוא הולך אחריו שבי. אלתרמן מעלה קולוח זמר וריב משבטי ישראל והוא הופך למשורר קיבוץ גלויות זה רואה את העם חונה על הגבעות ובי מישור משבעים גלויות של מנהגים ומ זג. „צלמי פנים“ הוא כותב את תולדות הגלויות רוצה לחדור אל מהר תה ואל ההצטלבות של צלם הרופים עם צלמי התנ"ך הקדומים אך הוא רואה בעליל את החיים החדשים שיצ מתו בסימן התרב והאון המחרשה והי אור העברית.

אלתרמן רואה את העם ואייה היס טורית רחבה ובוה. הוא מרחיב את החומי ומעמיק את מימדיו. ראייה זו היא ראייה ממוגת. הוא רואה את ה שוא. והגלות כאור יותר מפוכח, הוא מפרש אותה אבל ספק אם אלתרמן יוכתר בכתר משוררה של אומה. אין הוא יונק מאותן בארות של ה. ג. ביאליק. שירתו איננה חצובה ממקורות עממיים. היא שירה מחושבת שכלתנית וקרה. אתה מתפעל מיפיה אבל היא לא מפעמת אותך. מה שאין כן א. צ. גרינברג שקינתו על הכלייה יונקת מע קדומים ומכיסופי עתיד.

ג. אלתרמן שואב את שירתו מההווה ואת מקום הרטט מחפה ההגות. שירי „עיר היונה“ הם מעשה דור שלם אשר רצה בחופש ולחם על חרותו עד ליגון המדינה שגם אותה הוא רואה כאור יבט עמ' 153

ממלכה עם טיבך ודרכיך נפתלת

מקשבתו של אנוש מראשית

קדמת צת ועוד אין לך תמורה

על כן סבלים מטים גב לפרוק תיבות רובים „ראש נערים בלילות הופך שב ושיבת האומה משחירה בן ערב“ אם כי גלוי שיום כתיבת מגילת המדינה הוא היום שיקומו להפילה: עמ' 88

פי מתור לא תשושה פי אך פתח דרך

הוא עד הנה.

וכי יום בו על קלף תפתב ממלכה

הוא היום שיקום למגרה בעודנה

נבראת.

זוהי שירת הנגלה של אלתרמן — משורר הקוממיות, זוהי הראליות הממ שית וחיסוך הלאומי שבשירתו האי פית. שאם כי היא נעדרת אותה ל ריקה מרניגת לב יש בה עצמת בטוי לרחשי עם.

שירת הכרך

אחז האלמנטים החדשים שנתווספו ב שירתו עם אלתרמן היא השירה האור בניסטייה, שירת הכרך והפרורד, הברזל והסדנה, העיר של הרוכל והבורגן. סלולים היו דרכי השיר שהובילו ת מיד אל הכפר ואל הנוף הרומנטי. אולם העיר נחשבה כבת חורגת. ייתכן והרגישות הגלותית, הקשר בין היהודי והעיר, פעל בלי משים על פניית העיר רף של משורר לכרך המודרני, אבל עובדה היא ואין לשנותה שמועטים הם השירים על נושאים אורבניסטיים.

ג. אלתרמן חד החושים הרגיש בחסר ובספרו זה הוא ממשיך בתיאור רחובי הפרבך על סדנותו וגלבו ובעיקר הוא קושר כתרים להל אביב עיר היהודים אשר בניה מאסו בה ואבות לא קושה, והיא לא צמחה כמשפט ערים ולא הזמן גילף דמותה אם ליפות או להשתית: עמ' 76

פי מצשה ידי אמן קלה וכלי

מלאכתו בראוה

עיר זו אשר נכנסה לתולדות הדור באור פגום בלי הדר ותפארת. העיר מצטיירת בעינו כעיר של מסחר ותוון אך גם כעיר של לילות גורליים „כש שברי אניה חובטת בה“ — כלומר: ראייתך את העיר החרשתית והמרכול תית עולה אצלו בקנה אחד עם ראיית לוחמיה העומדים על חופים „שאחים עולים בה כמו לסטים מן הים“ תשובת זו של פרורד הוגיה וצווחת מגוע עם שורת לוחמים הצרוכה לזנק מעבר לסבך התיל עם בלי הנפץ — זוהי ההתגלמות של הכרך הישראלי של תחושת הלב והולם הטישי.

מבדיל השירה

אם שירי „עיר היונה“ מהווים את המהדורה הלאומית החדשה אשר בשיר ריו של ג. א. הרי שאר מדוריו של הספר בגון „שירים על רעות רוח“, עיר החדש של ג. אלתרמן מחולק לפרקים שונים, וכל פרק וענינו, אבל הפרק הראשון שירי „עיר היונה“ מהר חיים את ראשיתו ומרכבו של הספר. כאן נתגלה אלתרמן חדש אשר איס סנסיים מסתייגים הימנו ודורשי טובה גומריט עליו את ההלל.

כאן הסתלקה הנימה הלירית הפרטית ואת מקומה ירש השיר האיפי, מעין „סור שביעי“ מחורז ומסוגגן יותר. שר רה זו קרובה יותר לפובליציסטיקה ר נושאה יפים לרושמי רשומות היסטו ריים. מן הקלילות האורית הוא עבו לפסוקי הרחה. ומתהפעמות — לשר טוט קחים.

אנו שומעים בשיריו אלה את הדיה של תקופת העבר הקרוב. „קרואי מו עד ה הוא טויה את איפוס הנשק וה מודי פרטי מחתרת ימים בהולים ב עוד ש„בעיד הגרוש“ הוא מצייר אח החי קפריסין על אהליו וצריפיו באר רז העמום. ג. א. מספר „סיפור מלי להי את סיפורה של ברכה פולד, „סי פור פשוט ונוגע ללבי, ו„בליל המורה“ ובשדות קרב הוא מרבה צעעים על ליל תש״ס עקובה מדם עד שעגולה נסרק והנצחון בא. אך יודע המשורר פי לא ראוי לחרות לכתוב על פרשה זו:

הרשנות יחיד אל תחום רבים תמוהים הם דרכי השירה וארחותיה מוזרים, ואם כל חוק הזמן ואנן ההגיון נטויים ושולטים בה הרי רק התהייה הנפשית וההתפעמות הרגשית הם שמעי לים את המלה לדרגת סמל ואת הנוף — לתמונה ומושג. דבקוחנו בתקופה שהפ כה לרשות מפולשת, של אשיות חברה מעורערים. פרקה את האדם הנודרני ששבר את לוחות הזמן — מבלי זינו, ואין צוויים ועיקרים חקוקים על לבו. ורק החסי המקרי והרופס רודה בנו. המשורר העומד לפני שוקת שבורה מחפש את הרובד האחרון שנושאר לי מליטה ואם מסו ערכי עם הוא פונה אל העם עצמו ומברך על ה„יש“ הצי נוע. על השירי שקשה את גורלו בעי ר המקלט וארץ המקלט, והוא מקדש את המאבק ללא רתע של שבט גוודים השס בספינות לילה אל החוף האחרון. עוד חמול ראה נתן אלתרמן את עולמו בשירי בחולף ובהווי, הוא שופ רה של האסכולה האולטרה מודרנית ומ ראשי סולליה — נתגלה אז כ„כוכבים בתוך“ כמשורר שמעבר לזמן ושירו היה סמון בנסתה. כל הדמויים והמטאפורות מוקפות הנו תומות וזקוק היה אדם למפתח מיוחד להבנת „הנעלם“ האל תרמני.

היתה זו שירת יחיד — שהפכה נחלת רבים, אשר מיצחה באימו קצה בוירטואוזיות לשונית את פגישתה רבת הפנים עם האדם הומם והחי. ג. אל תרמן — משורר המראות שעיקר שי רתו היה המרומז והבלתי מוכן ירק יודעי דבר פנעחו את צפונותיה והרחי בו את אפקיה — פנה עכשיו פנייה זוויתית חריפה ועלה על הקו הישר והבהיר של היסטוריה, אל המיהשי והי ארצי.

שני שלבי יצירתו — השירה המווק קת ושירת העת והעתון „השור השבי עי“ — שזבבו לשירה חודשה שירה אפית המגוללת את האפופיאה של תמו רה מרחיקה לכת של מאבק וכיבוש, ואפוס המרד וכש הנשק הושר בריש גלי.

כך יצא ג. אלתרמן מרשות היחיד לתחום הרבים, מן האליגוריה אל ה פשט.

שירה מאוחרת

שירי „עיר היונה“ אשר ראו עכ שיו אור, הם בעצם כבר נחלת העבר. בתקופתנו חרי כל התרחשות היום הו פכה היסטוריה מחר. ואז אנו כבר חשים את המאורע בחושים אחרים, וי שוקלים אותו בקרטיריון אחר. שירת „עיר היונה“ זמנה האקסואלי חלף הלך לו, ואם כי היא גונזה ב תוכה „לידתה של אומה“ על כל הנצה שבה, ואם כי יש בשירה זו משום חתימת תקופה והרגשת זמן הרי רובה כחה פנ בעשור השנים האחרון, בימי המסע, בשיאו של קרב אשר עמנו עמד בו. אבל בינתיים קרה משהו בעולמנו. המוד הטכנולוגי הוהים את האנו שות והסכנה שאופפת את ערינו נותנת את אותותיה בכל שטחי החיים. ואנו הן חיים ביבשת זה אנו הן גם כי גרגיר במדבר האנושי. היכן איפוא הדי גשת החרדה הזו בשירי המשורר? צופן ומצפון של הדור?

שירת „עיר היונה“ היא כרוניקה מאוחרת ועקב האקסואליות המאוחרת ונושאה המצומצם בזמן ובמקום היא שירה בת חלוף ואין בה משום ביטוי לדורנו האטומי ולא תשובה לתהייתנו הסוציאליה.

נידיליום והגות היסמוזרית

אחד הפרודוסים המציניים את הופעת ספרו שלי. ג. אלתרמן נזכר „שילתנו הצעירה צרור בתופעה תמהונית“ בעוד שהשירה הצעירה נמצאת על גבול ה ניחיליזם שגור עליה הזמן והיא כולה עוות לפריעת צורה ומוסר, היא כולה השתקפות של התפוררות האדם והאמור גה, של זוועה הקריבה ומסביעה את חותמה על הליכותינו ומחשבותינו, וכי לם דורשים בחורה האפיקוראית של „חטוף ואכול כי מחר גמות“, הרי עם שירת אלתרמן מתלוות נימה שונה מזו והפכית, אולי לא של חדות חיים של אלתרמן הצעיר המבריק בשיריו הרא שונים, אבל של משורר שגם לאור להבת הר הגעש, ואולי דוקא בשל כך הוא פונה אל אפיקי ההגות ההיסטורית ושר על נצה הארעי ועל חיי שעה ועל מות היחיד שעני ערך לו בעולמנו, על מות הנערה לבנת הצווארון, שאת הסילואיטה שלה הוא מצייר כצבעים כה סנסימנטאליים.

האם וזהי כריחה מהמציאות, ואולי זוהי דווקא הדרך לביצור אמונו של אדם במחר?

שירי „עיר היונה“

ספרו החדש של ג. אלתרמן מחולק לפרקים שונים, וכל פרק וענינו, אבל הפרק הראשון שירי „עיר היונה“ מהר חיים את ראשיתו ומרכבו של הספר. כאן נתגלה אלתרמן חדש אשר איס סנסיים מסתייגים הימנו ודורשי טובה גומריט עליו את ההלל.

כאן הסתלקה הנימה הלירית הפרטית ואת מקומה ירש השיר האיפי, מעין „סור שביעי“ מחורז ומסוגגן יותר. שר רה זו קרובה יותר לפובליציסטיקה ר נושאה יפים לרושמי רשומות היסטו ריים. מן הקלילות האורית הוא עבו לפסוקי הרחה. ומתהפעמות — לשר טוט קחים.

אנו שומעים בשיריו אלה את הדיה של תקופת העבר הקרוב. „קרואי מו עד ה הוא טויה את איפוס הנשק וה מודי פרטי מחתרת ימים בהולים ב עוד ש„בעיד הגרוש“ הוא מצייר אח החי קפריסין על אהליו וצריפיו באר רז העמום. ג. א. מספר „סיפור מלי להי את סיפורה של ברכה פולד, „סי פור פשוט ונוגע ללבי, ו„בליל המורה“ ובשדות קרב הוא מרבה צעעים על ליל תש״ס עקובה מדם עד שעגולה נסרק והנצחון בא. אך יודע המשורר פי לא ראוי לחרות לכתוב על פרשה זו:

עמ' 112

לא קף ולא על קף תל קיה

שונה מן המספר בשירי